

*СВИСТУН Л. А., кандидат економічних наук, доцент
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка
Україна, м. Полтава*

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Для сучасного стану ринкових відносин характерна тенденція структурних перетворень як на рівні національної економіки, так і на рівні окремих галузей і суб'єктів господарювання. Актуальною в умовах кризи та жорсткої конкурентної боротьби залишається проблема адаптації підприємств України до нестабільного зовнішнього середовища. Одним із високоєфективних ринкових інструментів оздоровлення підприємств і підвищення адаптаційних можливостей є їх реструктуризація.

Стрімке зростання інтересу до реструктуризації суб'єктів господарювання зумовлює необхідність дослідження оцінки її економічної ефективності. Результативність реструктуризації є одним з головних критеріїв ефективності перетворення структури підприємства. Результати проведення структурних перетворень суб'єктів господарювання повинні оцінюватися певною системою показників. Проте, на сьогодні концепція оцінки ефективності структурних перетворень знаходиться в стадії становлення, оскільки вони торкаються різних аспектів діяльності суб'єктів господарювання: економічної, соціальної, технологічної тощо.

Реструктуризацію підприємства слід розглядати як цілеспрямований комплекс змін в організаційно-функціональній структурі підприємства, які направлені на підвищення ефективності його діяльності. Реструктуризація підприємства передбачає: реорганізацію системи управління підприємством; оптимізацію бізнес-процесів; удосконалення організаційної структури управління підприємством; реорганізацію системи управління капіталом і фінансами; виявлення «точок зростання», тобто найефективніших та швидкоокупних напрямів розвитку підприємства з можливою подальшою реорганізацією і диверсифікацією бізнесу. З огляду на різне фінансово-економічне становище, специфіку діяльності, стратегічні цілі та завдання, всі проекти з реструктуризації є унікальними і створюються лише для конкретного підприємства.

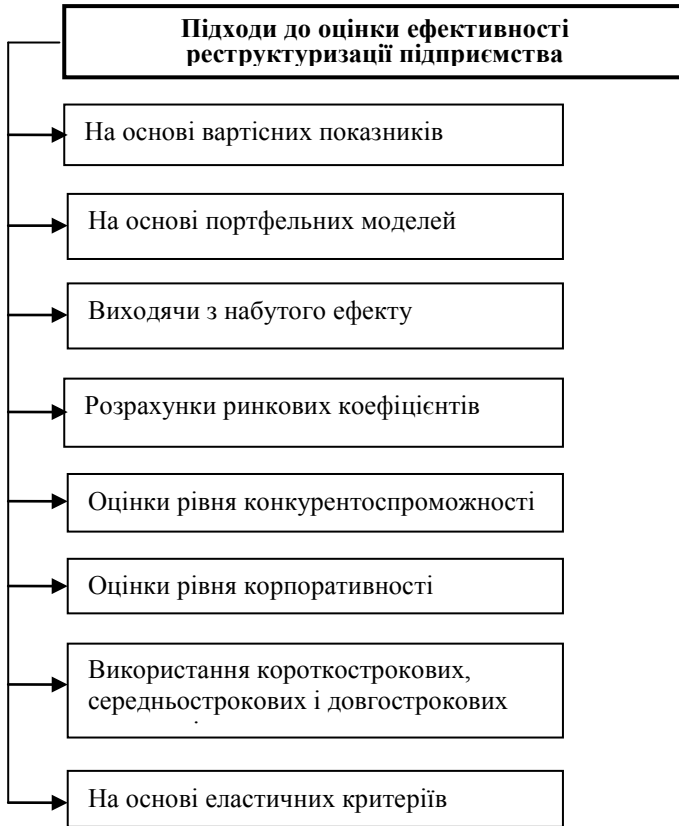
Досліджуючи теоретичні та практичні аспекти реструктуризації, особливу увагу слід звернути на її ефективність та економічні наслідки. Адже для будь-якого підприємства будь-якої галузі економіки розробка системи критеріїв оцінки ефективності реструктуризації є визначальним елементом створення концепції реструктуризації та по суті визначає вхідні умови створення відповідної програми та її реалізації.

Ефективність реструктуризації підприємства по суті характеризує відносний ефект, тобто результативність, що на загальних підставах може визначатись як відношення ефекту (результату) проведення реструктуризації до витрат щодо її здійснення, які розглядаються як такі, що зумовили здобуття цього ефекту. Ефективність реструктуризації підприємства, що передбачає у своєму розвитку зміну кількісних і якісних характеристик, суттєво залежить від дії різних чинників.

Вважаємо, що в сучасних умовах у кожній конкретній виробничій ситуації оцінка ефективності реструктуризації підприємств має здійснюватись з урахуванням показників корпоративної, технологічної, економічної, інституційної, соціальної, екологічної ефективності залежно від галузевої специфіки підприємства. Вміст показників повинен відображати реалізацію тих аспектів реструктуризації, які обумовлюють кінцеву ефективність діяльності реструктуризованого підприємства. Підходи до оцінки ефективності реструктуризації підприємств наведено на рис. 1.

Оцінка результативності конкретного заходу може бути проведена декількома способами. По-перше, можливе зіставлення часткових ефектів від реалізації конкретного заходу із частковими витратами по його реалізації. По-друге, можна зіставляти часткові ефекти від реалізації конкретного з безлічі заходів із загальними витратами на реструктуризацію.

Але використанню вартісних оціночних показників в Україні не сприяє сучасний стан економіки. Тому оцінку результатів реструктуризації доцільно проводити виходячи з набутого ефекту, тобто за прибутковістю, наявністю додатних грошових потоків від основної діяльності, зростанню продуктивності використання всіх видів ресурсів. При необхідності все ж отримання вартісних показників для підприємства вважаємо доцільним скористатися відомим методом розрахунку ринкових коефіцієнтів. Такими показниками можуть бути прибуток, грошовий потік, обсяг продажів чи балансова вартість компанії.

Рис.1. Підходи до оцінки ефективності реструктуризації підприємств

Крім вартісного критерію, ефективність реструктуризації може бути визначена за допомогою оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства, (який має підвищитись), рівня корпоративності, а також показників прибутковості, рентабельності, ефективності використання ресурсів підприємства та інших показників оцінки економічної ефективності.

Серед основних показників ефективності можна назвати такі: показник ефективності (рентабельності) реструктуризації; термін окупності проекту реструктуризації; коефіцієнт збереження (збільшення) активів; коефіцієнт рентабельності активів; коефіцієнт

платоспроможності; коефіцієнт задоволення вимог кредиторів; коефіцієнт збереження (збільшення) робочих місць; коефіцієнт відрахувань до бюджету (позабюджетні фонди); коефіцієнт виконання зобов'язань перед бюджетом (позабюджетними фондами).

Кількісна оцінка економічного ефекту заходів у процесі реструктуризації може бути здійснена за такими показниками. Сумарний по роках розрахункового періоду економічний ефект розраховується за формулою:

$$E_T = P_T - Z_T, \quad (1)$$

де: E_T – економічний ефект заходів щодо реструктуризації; P_T – вартісна оцінка проведення заходів щодо реструктуризації за розрахунковий період; Z_T – вартісна оцінка витрат на проведення заходів щодо реструктуризації за розрахунковий період.

Вартісна оцінка результатів (P_T) являє собою не що інше, як суму грошових потоків підприємства за розрахунковий період (T).

$$P_T = \sum_{T=t_n}^{t_k} (\Pi_t + A_t) \times a_t, \quad (2)$$

де: Π_t – чистий прибуток в t -му році; A_t – амортизаційні відрахування в t -му році; a_t – коефіцієнт приведення (дисконтування) різночасових витрат та результатів до розрахункового періоду; t_n – перший рік розрахункового періоду; t_k – останній рік (проектований термін життя цієї реструктуризації).

Коефіцієнт a_t приймається кількісно рівним дисконтній ставці.

Витрати Z_T включають грошовий відтік, пов'язаний з проведенням реструктуризації підприємства. Він включає вартість інвестицій (як за рахунок фінансування власними коштами, так і позиковими), виплату процентів за кредит (позику), витрати на проведення ТЕО чи бізнес-план, а також поточні витрати при виробництві продукції. Визначаються за формулою:

$$Z_T = \sum_{t=t_n}^{t_k} Z_t \times a_t, \quad (3)$$

де: Z_t – розмір витрат всіх ресурсів на проведення реструктуризації в році t ; a_t – коефіцієнт приведення (дисконтування) різночасових витрат та результатів до розрахункового періоду.

Варто підкреслити, що вибір показників-індикаторів ефективності процесу реструктуризації залежить від поставленої мети. Економічний ефект визначається рівнем фінансової стійкості

та платоспроможності підприємства, відновленням його позицій на ринку та стабілізацією всіх фінансових показників діяльності. Соціальний ефект виражається у збереженні робочих місць, стабілізації ситуації в регіоні. Бюджетний ефект проявляється у можливості виконання підприємством своїх зобов'язань перед бюджетом, своєчасному і повному перерахуванні податкових платежів і зборів.

Ураховуючи існуючі у вітчизняній економіці труднощі щодо визначення вартості майна і капіталу (що пов'язано з інформаційною закритістю, інфляційними процесами, валютною нестабільністю), основну увагу при аналізі ефективності слід приділяти аналізу змін відповідних індикаторів у часі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коупленд Т. Стоимость компаний: оценка и управление / Том Коупленд, Тим Киллер, Джек Муррин: [пер. с англ. Н. Н. Барышниковой]. – 2-е изд., стер. – М.: Олимп-Бизнес, 2002. – 565 с.
2. Оценка бизнеса: Учебник / Под ред. А. Г. Грязновой, М. А. Федотовой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 736 с.
3. Мороз Ю. Ю. Обліково-інформаційна система моніторингу економічного потенціалу підприємства: монографія / Ю. Ю. Мороз. – Житомир: ПП «Рута», 2011. – 352 с.